

Összegzés

Egy folyamat (szükségképpen vázlatos, de talán mégsem elnagyolt) vizsgálata voltaképpen önmagát összegzi. Egy középkori metrikai-strófiái koncepcióból a szemünk láttára ágaztak el egyházi, világi, udvari és pouláris regiszterű vers- és dallamformák, melyek közt az összekötést egy felsor-kombináció adja. Ez a „családregény” tehát nem genetikai, hanem antropológiai nézőpontot igyekezett keresni. Részint azért, mivel ebben biztosabbak lehetünk, mint valamely elnagyolt örökléstani koncepcióban. Másrészt azért, mivel sem az irodalom, sem a zene nem zárványai, hanem termőterületei a műveltségnek, tehát bizonyos fokú „áthallás” bármelyikük között lehetséges. A vers és a dallam sok évszázados szövetsége (melytől ma is csak részben távolodott el) elég sok jelenség párhuzamos kialakulásához vagy követéséhez segítette hozzá a két művészeti ágat. Az ungarasca-probléma kapcsán csupa olyasmit sikerült összebékíteni immár a tudomány eszközeivel, melyek alapvetően már rendszerre szerveződtek, s a folyamatok egymást erősítették.

Az ungarasca-elv még ennyi mellékjelenség által sem rendezhető olyan, mindenre kiterjedő strófaelméletté, mint ükapja, az F–C szabályrendszer. Ennek alapvető okát, mint láttuk, az ungarasca kompromisszumos létmódjában kereshetjük, hiszen jelentős részben a nyugat-európai, udvari strófica eltanulható, egyszerűsített, ám új szabályokkal kibővíthető törvényein alapszik – javarészt közép- és kelet-európai közönség elvárásai és metrikai hagyományai szerint. Igen: még az is meglehet, hogy a francia folklórban ma hallható ungarasca-rokonok nem saját, középkori irodalmukból erednek, hanem elzászi vagy burgundiai allemande-ok nyomán, az ottani szűrőkön keresztül. A magyar néphagyomány mindenestre azt igazolja, hogy a kettős kötődésű versérzék és -értelmezés már a késő középkortól ismeri és műveli ezeket a formákat, de nem a latin standardokat követve, hanem az izo-szabály által még éppen megengedett kompromisszumokkal. S bár az előző fejezetekben elég sok adatot megismerhettünk arról, melyik korszak mit tett hozzá az ungarasca-elv fejlesztéséhez (s nem győzöm hangsúlyozni: valamennyiből ki is maradtak adatok, egyszerűen helyhiány miatt), sose felejtjük el: a magyar énekgyakorlat régies vonásait nemcsak az újonnan alkotott, hanem a több száz évig használt dallamok és szövegek is fenntartották, megerősítették.

Versben és dallamban egyaránt megfigyelhettük az önmagából levezetett strófaelv (az imitációs modell), valamint a külső, látszólag szervetlen „alkatrészekből” összeállított versformák (a szintetikus modell) kettős játékait. Még olyan példát is láthattunk, ahol a dallam az egyik irányba húz, a szöveg pedig a másikba. Ez a termékeny párbeszéd nagyon mélyen áthatja az ungarasca-gyakorlatot, s ezért nem túlzás azt mondani, hogy mégiscsak kiforrott, laikus strófaelméletként működik térségünkben. A másik, kiemelkedő fontosságú terület az izometri-

ával való kapcsolatoké. Láthattuk: egy izostrófa akár felsorok átszabásával, akár megadott pontokra „függesztett”, a mondanivalót nem érintő felsorok vagy refrének segítségével egyaránt közel kerülhet a rendszerhez. Erre a kárpát-medencei irodalmak izo-túlsúlya miatt is szükség volt, ez tehát egy kreatív játék volt ahhoz, hogy a heterometrikus versformák valamilyen képp mindig jelen lehessenek énekben, táncban. Az pedig mindennek egyenes következménye, hogy a nagy számú vers- és dallamemlék poétikai szabályokat is teremtett maga körül, melyek megkönnyítették hasonló strófák születését vagy átalakítását.

A hazai ungarosca-alkotás kronológiájában tehát egy megkésett középkoriasság dominál, melyre a XVI. század német–lengyel divatja is ráépül, impulzusokat szerez más strófa-képletektől (pl. a Balassi-strófától), mégis döntően megmarad ez a stílusrétege, amit a XVII. századi világi énekek igazolnak. A második divathullám a török kiűzése körüli időkben éri el az országot, jelentős bázisa a felvidéki, többnyelvű kultúra. S a XVII. század „csöndjében” lassan fejlődő magyar strófaérzék apránként utoléri magát – s ebben a pillanatban éri el a fenti impulzus, melynek jegyében a korábban szinte teljesen hiányzó formahierarchia „üresen hagyott” pontjaira ungarosca- és rondó-elvű strófák kerülnek. Ezek rögzülése nyomán térségünkben az ungarosca elve a mai napig fontos poétikai rendszer maradt, főként az énekköltészetben. Lecsúszott kulturális termék és félig hazai fejlesztésű vívmány egyszerre. Egy bizonyos: nagyon sok mondanivalóm lesz róla még, s őszintén remélem, hogy további kutatásokhoz adhatok ötleteket.